

משה חיים פלח

בדברי הגר"ח בענין קרקע בסוכה

גובה הלחי אין פחות מעשרה טפחים רחבו ועציו כל שהוא, בכל עושין קורה אצל לא באשרה לפי שיש לרוחצ הקורה שיעור עכ"ל, והראב"ד השיג דהא לחי נמי צעי שיעור גובה י' טפחים ונימא כתותי מיכתת שיעוריה וכדפסק הרמב"ם גבי קורה.

ובחידושי רבינו חיים הלוי (הל' שנת סס) ביאר שיטת הרמב"ם, דשיעורא דיי' טפחים דמחיצות לא הוי שיעור במחיצה עצמה, אלא הוי שיעור במקום, דצעינן במקום י' טפחים יהא מוקף מחיצה, ולהכי ל"ש צוה דין כתותי מיכתת, כיון דבמחיצה עצמה לא צעינן כלל שיעור, ומשא"כ בקורה דאיכא שיעור בקורה עצמה, וז"ל נראה דדעת הרמב"ם היא בכל מחיצות רשות היחיד דצעינן שיהא גובהן עשרה עיקר השיעור אינו צעם המחיצות, כי אם בהמקום, דצעינן בגובה עשרה שבו יהא מוקף מחיצות, ואם מלאנו גובה עשרה שמוקף מחיצות בכל העשרה שבו, לא איכפת לנו כלל צעם המחיצות אם הן מחזיקות עשרה אם לא, וע"כ גם הכא בלחי של אשרה נהי דכתותי מיכתת שיעוריה, אצל הרי זה לא מהניא רק דעם הלחי לית ביה שיעורא, אצל בהמקום הרי עכ"פ כל הגובה עשרה חשוב מוקף מקצת מחיצה רביעית דמועיל זאת צדיני מחיצה, וע"כ לפי מה שפסק הרמב"ם דלחי משום מחיצה, ע"כ שפיר הוי לחי גמור, וזהו שמחלק הרמב"ם צין לחי לקורה, דבקורה דהשיעור טפח הוא צעם הקורה וע"כ שפיר שייך צוה הך דינא דכתותי מיכתת שיעוריה, משא"כ בלחי דעם הלחי אין לו שיעור כלל, והשיעור הוא רק בהמקום, ע"כ לא שייך צוה הא דכתותי מיכתת שיעוריה וכשר גם בשל אשרה עכ"ל יעו"ש.

אולם לענין סוכה מטו משמיה דהגר"ח דאינו כן, אלא התם איכא דין שיעור במחיצות עצמן, ודפנות סוכה מאיסורי הנאה פסולות דכתותי מיכתת שיעוריהו [ויעוין בתוס' (לקמן ד' צ' וצ' שנת ז' צ) ובראשונים (סס ושס) גבי סוכה שהיתה פחותה מעשרה טפחים וחקק בה כדי להשלימה לעשרה דאמרינן אם יש משפת חקק ולכותל שלשה טפחים פסולה פחות משלשה טפחים כשרה, דמאי שנא מהא דאיתא בצ"צ (סס) בית שאין תוכו עשרה וקריו משלימו לעשרה בתוכו אין מטלטלין צו אלא בארבע אמות ואם חקק צו ארבעה על ארבעה והשלימו לעשרה מותר לטלטל בכלו, ולא מצרכינן דיהא החקק בתוך ג' טפחים,

האחרונים לנו האם איכא דין קרקע בסוכה, והנה בגוונא דאין המחיצה מגעת לקרקע קי"ל (לרוב הרא"י) כחכמים (טו א) דמחיצה תלויה אינה מחיצה, אולם בפשוטו התם היינו טעמא משום דמחיצה תלויה לא חשיבא מחיצה כלל ואף כנגדה [ורבי יוסי דפליג התם ומכשיר מחיצה תלויה, מכשיר אף שלא כנגד המחיצה, ומשום דאמרינן גוד אחית מחיצתא, ונמלא דאיכא קרקע לסוכה] ומ"מ לנו האחרו' האם איכא דין קרקע בסוכה, או דהוי היכ"ת בעלמא דלא תיהוי מחיצה תלויה, ואת"ל דאיכא דין קרקע בסוכה, ז"צ גדר הך דינא [ולכאו' אין לומר דהיינו תורת מחיצה בעלמא, דצעינן מחיצה אף מלמטה, דהרי לג' דפנות צעינן דרשא מקרא (ו' צ) ולקרקע לכאו' לא אשכחנא דרשא וא"מ] ויתכן דפסק"מ לענין איסור הנאה ועוד.

והנה לענין רשויות שנת נמי לנו האחרו' האם איכא דין קרקע, ובחידושי רבינו חיים הלוי (פי"ד משנת ה"א) הוכיח מסוגיא דצינאחא דמישן (שנת קא א) לפירש"י שם דברשות היחיד ליכא כלל דין קרקע, אך כתב שם דמדברי הירושלמי (פי"א דשנת ה"ב) מוכח דאיכא דין קרקע ברשות היחיד, דאמרינן התם דהא דצור וחוליתו מנטרפין לד' טפחים דרה"י היינו דוקא היכא דהעומד מרובה על החלל, ומדצעינן לדין עומד מרובה ע"כ דברה"י איכא דין קרקע (ויעו"ש עוד צוה) וכתב הגר"ח דלרש"י ע"כ דהצבלי פליג ע"ד הירושלמי. ובגדר הך דין קרקע, לשון הגר"ח שם ד'מעיקר דין ושם רשות היחיד דצעינן דוקא קרקע למטה, ומשום דיסוד הדין של מקום ארבעה האמור ברשות היחיד שזהו עיקרו של רשות היחיד כל יסוד חלות דינו הוא רק עם קרקע עכ"ל.

אולם לענין סוכה מטו משמיה דהגר"ח דליכא דין קרקע כלל, ואף את"ל דלענין רשויות שנת איכא דין קרקע, מ"מ בסוכה ודאי ליכא דין קרקע.

והנה הרמב"ם (פי"ז משנת ה"ב - ה"ג) פסק דעושין לחי של אשירה כיון דעוביו כל שהוא אך אין עושין קורה של אשירה דכתותי מיכתת שיעורה וז"ל בכל עושין לחיים אפילו בדבר שיש צו רוח חיים ואפילו באיסורי הנאה, עבודה זרה עצמה או אשרה שעשה אותה לחי כשר שהלחי עוביו כל שהוא,

רשות היחיד על המקום גרידא בלא קרקע שתחתיו, ונראה דזוהי כוונת הגר"ח (פי"ד משנת שס) 'דיסוד הדין של מקום ארבעה האמור ברשות היחיד שזהו עיקרו של רשות היחיד, כל יסוד חלות דינו הוא רק עם קרקע', והיינו דאף דעיקר רשות היחיד היינו עמם המקום ארבעה, אך מ"מ לא חשיב מקום אלא עם קרקע.

אולם לענין סוכה יל"ד, מהו גדר מצות סוכה, ומהי עמם הסוכה, דהיה מקום לדון דעיקר הסוכה היינו הסכך (והדפנות) ומצות ישיבה בסוכה היינו לישיב מוקף בסכך (ובדפנות) ולפי"ז יש לומר דבסוכה לא צעין קרקע, אך יתכן לדון דעיקר הסוכה לא היא כלל הסכך והדפנות אלא המקום עצמו, דסוכה היינו מקום המוקף בסכך ודפנות, דאינהו משוה למקום שצנייהם סוכה, וכיון דשם מקום חייל דוקא על קרקע שיש בה ממש ולא על חלל ואויר גרידא, ממילא צעין קרקע בסוכה.

ומהאי טעמא לא צעין קרא לקרקע הסוכה, דאדרבה עמם הסוכה הוא הקרקע והחלל, והסכך והדפנות אתו רק להחיל שם סוכה על הקרקע והחלל, והא עדיף מסכך דאיכא למ"ד (א) דסככה צעיא קרא.

ומבואר דחלוק ציטודו גדר דין סוכה מגדרי רשויות דשבת, דרשויות דשבת יסודם עמם המקום הנגדר על ידי המחיצות, ואילו גדר סוכה היינו עמם החפלא דסוכה, הסכך והדפנות, ולא המקום הנגדר על ידן.

ומעתה מבואר היטב נמי הא דנקיט הגר"ח, דחלוק נמי גדר דפנות דסוכה ממחיצות דשבת, דצמחיות דשבת דיסודן רק לגדור המקום, לא צעין שיעור צעמם המחיצות אלא רק צמקום הנגדר, משא"כ בסוכה דהדפנות הן עמם הסוכה, צעין שיעור י' טפחים צדופן עצמה, ונמצא דיסוד הנך צ' דברים, דבסוכה לא צעין קרקע, ודבסוכה צעין מחיצות ממש, אחד הוא, דהסוכה לא היא המקום שתחת הסכך, אלא הסכך והדפנות עצמן.

ומדצרי כמה ראשונים נראה החילוק ע"ד הנ"ל, דבסוכה צעין מחיצות צעמם ולהכי צעין דיהיו סמוכות לחלל, משא"כ צעמם דצעין רק דהמקום יהא מוקף וגדור.^א

הרי מבואר מדצרי הגר"ח, דחלוקה סוכה מרשויות שבת צמחתי, האחד לענין דין קרקע, דצוה אף את"ל דרשות היחיד צעיא קרקע דוקא, מ"מ סוכה לא צעיא קרקע, ומאידך חלוקין איפכא לענין מחיצות, דאף דצעמם יסוד הדין מחיצות הוי רק לגדור ולהקיף המקום, וליכא דין מחיצות צעמם, ולהכי ליכא שיעור י' טפחים צמחיתה עצמה, אך בסוכה דאיכא דין דפנות, צעין מחיתה ממש, ואיכא שיעור י' טפחים דמחיתה, וחזינן לכאורה דמחד רשות היחיד חמירא ומאידך סוכה חמירא.

אך נראה דיסוד הנך תרי דיני אחד הוא, דהנה עיקר הדבר דברשות היחיד דשבת צעין קרקע, ציאר הגר"ח (פי"ד משנת שס) וז"ל מעיקר דין ושם רשות היחיד דצעין דוקא קרקע למטה, ומשום דיסוד הדין של מקום ארבעה האמור ברשות היחיד שזהו עיקרו של רשות היחיד כל יסוד חלות דינו הוא רק עם קרקע עכ"ל, ונראה צציאר הדברים, דהנה צירושלמי (רפ"ג דצ"ב) איתא המוכר אויר חורבתו לחצירו לא עשה כלום אלא מוכר חורבה ומשייר אוירה, ומבואר צראשונים (ע' רצב"א כתובות נט צ וצב"ש פ"ד דצ"ב ס"ז) דהוא הדין דמצי למכור חורבה לאוירה, והנה לכא' מסבא היה מקום לדון דעיקר הצעלות בקרקעות לא הוי צגוף הקרקע דוקא אלא הצעלות הויא על המקום, ולכאורה לפ"ז כשם דמצי למכור קרקעו, ה"נ מצי למכור אויר קרקעו, היינו שטח הרום שעל גבי קרקעו, אך מדצרי הירושלמי חזינן לכאורה לא כן, אלא מקום צעלמא הוי דבר שאין צו ממש, ולעולם שם המקום הוי רק צצירוף הקרקע שתחתיו, ולהכי לא מצי למכור אלא חורבה לאוירה, והיינו את גוף הקרקע לענין המקום שעל גבה (ואכמ"ל).

ומעתה נראה דה"נ זהו גדר הדין דצעין קרקע ברשויות שבת, דחלל המקום צלצד לאו מידי הוא, ואי אפשר דיחול דין

^א ויתכן דמה"ט חלוקים מחיצות סוכה ממחיצות שבת לכמה דינים, וכגון לענין לצוד, לשיטות דלא מהני לצוד בסוכה מדאורייתא, ויש לצבאר עפמשנ"ת לעיל (צענין צילתה מרובה מחמתה) דגדר לצוד דמחיצות לא הוי כלל כסתום, אלא דלא חשיבא פירצה, והא מהני רק לענין לגדור את המקום (ומשום דא"א לצקוע בהן פירצה) אך לדפנות סוכה דצעין חפלא דמחיצות, לא מהני לצוד, דמ"מ ליכא דפנות סוכה [ומ"מ אף לצרייתא (א) דמהני לצוד צמחיות סוכה זהו גדר לצוד, אלא דצברה דכל דהויא מחיתה הגודרת, חשיבא ממילא מחיתה גם לדין דפנות סוכה, א"נ דהך צרייתא פליגא דעיקר גדר מחיצות סוכה ואכ"מ] וכן יתכן דמה"ט מהני בסוכה פרוץ מרובה (א) ויל"ד ואכמ"ל (ויעיין צאחרו').